सत्यमेव जयते

विधानपरिषद विनंती-अर्ज समिती

(२०१७-२०१८)

“ मुंबईतील दादर चैत्यभूमी येथे इंदूमिलची जागा हस्तांतरीत करून तेथे भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे भव्य स्मारक लवकरात लवकर पूर्ण करण्याबाबत ” या विषयावरील श्री. प्रकाश गजभिये, वि.प.स. यांच्या विनंती अर्जावरील विधानपरिषद विनंती अर्ज समितीचा

अहवाल

(दिनांक   जुलै, २०१८ रोजी विधानपरिषदेस सादर करण्यात आला.)

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,
विधान भवन, नागपूर
जुलै, २०१८

विधानपरिषद विनंती-अर्ज समिती

(२०१७-२०१८)

“ मुंबईतील दादर चैत्यभूमी येथे इंदूमिलची जागा हस्तांतरीत करून
तेथे भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे भव्य स्मारक
लवकरात लवकर पूर्ण करण्याबाबत ” या विषयावरील
श्री. प्रकाश गजभिये, वि.प.स. यांच्या विनंती
अर्जावरील विधानपरिषद विनंती
अर्ज समितीचा

अहवाल

विनंती अर्ज समिति

(२०१७-२०१८)

१. श्री. माणिकराव ठाकरे, माननीय उप सभापती,महाराष्ट्र विधानपरिषद तथा समिती प्रमुख

२. श्री. नागोराव गाणार, वि.प.स.

३. प्रा.डॉ. तानाजी सावंत, वि.प.स.

४. श्री. नरेंद्र पाटील, वि.प.स.

५. श्री. शरद रणपिसे, वि.प.स.

विशेष निमंत्रित

*१ ॲड. रामहरी रूपनवर, वि.प.स.

*२ ॲड. हुस्नबानू खलिफे, वि.प.स.

**३ प्रा. जोगेंद्र कवाडे, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालयः-

डॉ. अनंत कळसे, प्रधान सचिव

श्री. यु. के. चव्हाण, सचिव (EM)

श्री. विलास आठवले, उप सचिव

श्री. संजय कांबळे, अवर सचिव (समिती)

श्री. नितलेश भालेराव, कक्ष अधिकारी

---

*ॲड. रामहरी रूपनवर वि.प.स. व ॲड. हुस्नबानू खलिफे, वि.प.स. यांची दिनांक ३ नोव्हेंबर, २०१७ रोजी विशेष निमंत्रित सदस्य म्हणून नामनियुक्ती करण्यात आली आहे.

** प्रा. जोगेंद्र कवाडे, वि.प.स. यांची दिनांक ३१ जानेवारी, २०१८ रोजी विशेष निमंत्रित म्हणून नामनियुक्ती करण्यात आली आहे.

विनंती अर्ज समिती
(२०१६-२०१७)

१) श्री.माणिकराव ठाकरे, माननीय उप सभापती,महाराष्ट्र विधानपरिषद तथा समिती प्रमुख

२) * श्री. गिरीष व्यास, वि.प.स.

३) * प्रा.डॉ. तानाजी सावंत, वि.प.स.

४) * श्री. आनंद ठाकूर, वि.प.स.

५) प्रा. जोगेंद्र कवाडे, वि.प.स.

विशेष निमंत्रित

श्री. कपिल पाटील, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालयः-

डॉ. अनंत कळसे, प्रधान सचिव

श्री. यु. के. चव्हाण, सचिव

श्री. विलास आठवले, उप सचिव

श्री. संजय कांबळे, अवर सचिव (समिती)

श्री. नितलेश भालेराव, कक्ष अधिकारी

---

*सर्वश्री. पांडुरंग फुंडकर, प्रकाश बिनसाळे, अमरनाथ राजुरकर, वि.प.स. यांच्या रिक्त झालेल्या जागी अनुक्रमे सर्वश्री गिरीष व्यास, तानाजी सावंत, आनंद ठाकूर वि.प.स. यांची २७ जानेवारी, २०१७ रोजी नामनियुक्ती करण्यात आली आहे.

प्रस्तावना

"मुंबईतील दादर चैत्यभूमी येथे इंदूमिलची जागा हस्तांतरीत करून तेथे भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे भव्य स्मारक लवकरात लवकर पूर्ण करण्याबाबत" या विषयावरील विनंती अर्जाची सूचना सन्माननीय सदस्य श्री. प्रकाश गजभिये, वि.प.स. यांनी दिनांक ६ डिसेंबर, २०१६ रोजी दिली व दिनांक ८ डिसेंबर, २०१६ रोजी प्रस्तुतचा विनंती अर्ज सन्माननीय सदस्यांनी विधानपरिषदेस सादर केला. सदर विनंती अर्ज त्याच दिवशी विनंती अर्ज समितीकडे सुपूर्द करण्यात आला. (परिशिष्ट-एक)

विनंती अर्जात उपस्थित करण्यात आलेल्या मुद्यांबाबत शासनाकडून आवश्यक ती माहिती मिळावी म्हणून उक्त विनंती अर्ज नगर विकास(१) विभागाकडे पाठविण्यात आला. या संबंधीची माहिती नगर विकास (१) विभागाकडून दिनांक २५जानेवारी, २०१७ व दिनांक १८ जून, २०१८ रोजी प्राप्त झाली.

समितीने विनंती-अर्जाच्या संदर्भात विनंती अर्ज सादर करणा-या मूळ विनंती अर्जदारांच्या तसेच विभागीय सचिव व अन्य अधिका-यांची दिनांक १८ जून, २०१८ रोजी साक्ष नोंदविली.

विनंती-अर्जासंबंधी विभागाने पाठविलेली माहिती (परिशिष्ट-दोन) तसेच साक्षीच्या वेळी समितीस मिळालेली अधिक माहिती याचा सर्वंकष विचार करून समितीने अहवाल तयार केला व दिनांक १७ जुलै, २०१८ रोजीच्या बैठकीत संमत केला.

विधान भवन :
नागपूर,
दिनांक १७ जुलै, २०१८

माणिकराव ठाकरे,
उप सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद तथा
समिती प्रमुख, विनंती-अर्ज समिती.

अहवाल

मी विधानपरिषद विनंती-अर्ज समितीचा समितीप्रमुख, समितीच्या वतीने हा अहवाल सादर करीत आहे.

" मुंबईतील दादर चैत्यभूमी येथे इंदूमिलची जागा हस्तांतरीत करून तेथे भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे भव्य स्मारक लवकरात लवकर पूर्ण करण्याबाबत " या विषयावरील विनंती अर्जाची सूचना सन्माननीय सदस्य श्री. प्रकाश गजभिये, वि.प.स. यांनी दिनांक ६ डिसेंबर, २०१६ रोजी दिली व दिनांक ८ डिसेंबर, २०१६ रोजी प्रस्तुतचा विनंती अर्ज सन्माननीय सदस्यांनी विधानपरिषदेस सादर केला. सदर विनंती अर्ज त्याच दिवशी विनंती अर्ज समितीकडे सुपूर्द करण्यात आला. (परिशिष्ट-एक)

अर्जदारांनी विनंती अर्जात नमूद केले आहे की, मुंबई दादर येथील इंदूमिलची साडेबारा एकर जागा केंद्र सरकारच्या अखत्यारित असलेल्या वस्त्रोद्योग महामंडळाने अजूनही राज्य सरकारला हस्तांतरीत न केल्यामुळे या प्रकरणी कोणतीही ठोस कार्यवाही झालेली नाही. त्यामुळे सदर प्रकरणी जनतेच्या भावना तीव्र असून यासंदर्भात अनेक वेळा विंनती अर्ज, लेखी निवेदने, दोन्ही सभागृहामध्ये विविध आयुधामार्फत व्यापक प्रमाणात पाठपूरावा केला आहे. तसेच आंदोलने, उपोषण, मोर्चे इत्यादी प्रकारे शासनाकडे म्हणने मांडले आहे तथापि, अद्याप न्याय मिळालेला नाही. तरी कृपया आपणांस विनंती आहे की, सदर विषयात लक्ष घालून महाराष्ट्र विधानपरिषदेच्या विनंती अर्ज समितीमार्फत केंद्र सरकारच्या अखत्यारित असलेल्या वस्त्रोद्योग महामंडळाची इंदूमिलची साडेबारा एकर जागा राज्य शासनास लवकरात लवकर हस्तांतरीत करण्याबाबत तसेच सदर जागेवर भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे स्मारक लवकरात लवकर पूर्ण करण्यासाठी सहकार्य करावे.

समितीच्या दिनांक २५ जानेवारी, २०१७ रोजी नगर विकास (१) विभागाने पाठविलेल्या माहितीत (परिशिष्ट-दोन अ) मध्ये असे नमूद केले आहे की, इंदू मिल-६ ची जागा (क्षेत्र ४.८४ हेक्टर) हस्तांतरणाबाबत केंद्र शासनाने ॲटर्नी जनरल यांचे मत घेवून Sick Textile Undertaking (Nationalization) Act,१९७४ च्या कलम ११ अे

खाली इंदू मिलच्या जागेचे हस्तांतरण करण्याचा निर्णय घेतलेला आहे. तसेच हस्तांतरणाच्या प्रक्रियेकामी नवी दिल्ली येथे वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ, महाराष्ट्र सरकार यामध्ये त्रिपक्षीय सामंजस्य करार (MoU) दिनांक ५ एप्रिल २०१५ रोजी नवी दिल्ली येथे झालेला आहे.सदर करारामधील खंड क्रमांक २.१ नुसार इंदू मिल-६ ची जागा हस्तांतरण होणेसंदर्भात अटी/शर्ती अंतिम करणेसाठी सह सचिव (राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग विभाग) वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार हे अध्यक्ष प्रधान सचिव (नवि-१) व अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ हे सदस्य असलेली समिती नियुक्त झालेली होती. सदर समितीने त्याप्रमाणे केंद्र शासनास दिनांक २८ सप्टेंबर, २०१५ रोजी अहवाल सादर केलेला होता. त्यानुसार जागेच्या हस्तांतरणापोटी राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळास हस्तांतरणीय विकास हक्क (TDR) देणेची शिफारस समितीने केलेली होती. जागेच्या हस्तांतरणाबाबत केंद्र शासन व राज्य शासनामध्ये पत्रव्यवहार होवून याबाबत राज्य शासनाची अंतिम भूमिका दिनांक ११ जुलै, २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये केंद्र शासनास कळविलेली आहे. त्यानुसार जमिनीचे मूल्यांकन संचालक, नगर रचना, महाराष्ट्र राज्य यांनी निर्धारित केलेप्रमाणे रक्कम रूपये १४१३.४८ कोटी इतके निश्चित करणेत आलेले आहे.त्याचप्रमाणे हस्तांतरणीय विकास हक्काच्या विक्रिव्दारे राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळास, सदर रकमेपेक्षा जास्त रक्कम प्राप्त झाल्यास ती रक्कम स्मारकाच्या बांधकामासाठी महामंडळाकडून देणेत येईल. सदर रकमेपेक्षा कमी रक्कम प्राप्त झाल्यास सदर फरकाची रक्कम राज्य शासन अदा करेल. या प्रमाणे अंतिम भूमिका राज्य शासनाकडून घेणेत आलेली आहे. केंद्रीय मंत्रिमंडळाने दिनांक ३ ऑगस्ट, २०१६ रोजीच्या बैठकीमध्ये त्याप्रमाणे इंदू मिलची जागा राज्य शासनास हस्तांतरण करणेच्या अटी/शर्तीस मंजूरी दिलेली आहे. त्याप्रमाणे मा. वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार यांनी दिनांक ५ सप्टेबर, २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये मा. मुख्यमंत्री महोदय यांना पत्र पाठवून केंद्र शासनाचा निर्णय कळविलेला असून याबाबत इतर वैधानिक बाबींची पूर्तता करण्यास कळविलेले आहे. वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार यांचेकडून दिनांक ९ नोव्हेंबर, २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, यांना सूचना देणेत आलेल्या असून राज्य शासनाकडून ज्यावेळी कळविले जाईल तेव्हा हस्तांतरणीय विकास हक्काबाबतचे

प्रपत्र भरून देण्याबाबत राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महांडळाचे अधिकारी उपस्थित राहतील याबाबत कार्यवाही करावी तसेच जोपर्यंत हस्तांतरणीय विकास हक्क दिला जात नाही तोपर्यंत जागेचा भौतिकदृष्ट्या ताबा देवू नये असेही वस्त्रोद्योग महामंडळाने कळविलेले आहे. संदर्भाधीन जागा मंजूर विकास योजनेप्रमाणे विशेष औद्योगिक वापर विभाग (३) वापर विभागात समाविष्ट असलेने ती रहिवास विभागामध्ये अंतर्भूत करून प्रस्तावित स्मारकासाठी आरक्षित करणेचा निर्णय घेण्यात आलेला होता. त्याबाबत महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगर रचना अधिनियम, १९६६ चे कलम ३७ (१ अेअे) खालील नागरिकांच्या सूचना/हरकती मागविणारी सूचना दिनांक १ डिसेंबर, २०१२ रोजी प्रसिध्द करणेत आलेली होती. सदर जागा सीआरझेड क्षेत्रामध्ये समाविष्ट असलेने याबाबतचा अंतिम निर्णय हा सीआरझेड अधिसूचनेमध्ये सुधारणा झाल्यानंतर घेणेत येईल या अटीवर हा निर्णय घेणेत आलेला होता. सीआरझेड अधिसूचनेमध्ये (दिनांक ६ जानेवारी २०११) सुधारणा करणेस केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वन मंत्रालयाची तत्वतः मान्यता होती. तथापि जागा राज्य शासनास हस्तांतरीत झालेनंतर याबाबत पुढील कार्यवाही करण्यात येईल अशी भूमिका केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वनमंत्रालयाने घेतलेली होती. संदर्भाधीन जागा ही माहिम बे लगत आहे. यासंदर्भात मा. उच्च न्यायालय तसेच मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या आदेशानुसार बे लगतची सीआरझेड क्षेत्राची मर्यादा १०० मीटर वर आल्याने संदर्भाधीन भूखंड हा भागशः सीआरझेड क्षेत्रामध्ये (२.०३ हेक्टर) व भागशः सीआरझेड क्षेत्राचे बाहेर (२.८३ हेक्टर) विभागला गेला. त्यामुळे सीआरझेड क्षेत्राबाहेरील २.८३ हेक्टर क्षेत्रावरील प्रस्तावित स्मारकाच्या आरक्षणाच्या निर्माणाबाबतची कलम ३७ (१ अेअे) खालील अधिसूचना दिनांक २१ नोव्हेंबर, २०१६ रोजी निर्गमित करणेत आलेली आहे. तद्नंतर केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वनमंत्रालयाकडून संदर्भाधीन प्रस्तावित स्मारकाचे अनुषंगाने दिनांक २३ डिसेंबर, २०१६ रोजीचे अधिसूचनेन्वये, दिनांक ६ जानेवारी, २०११ रोजीचे सीआरझेड अधिसूचनेमध्ये सुधारणा करणेत आलेली असल्याने २.०३ हेक्टर सीआरझेड क्षेत्रावरील प्रस्तावित स्मारकाच्या आरक्षणाच्या निर्माणाबातचीही अधिसूचना दिनांक ५ जानेवारी, २०१७ रोजी निर्गमित करण्यात आलेली आहे. विभागाकडील दिनांक २१ नोव्हेंबर, २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ यांना जागेचा ताबा मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडे सोपविणेस तसेच हस्तांतरणीय विकास हक्काचा अर्ज बृहन्मुंबई महानगरपालिकेकडे दाखल

करणेस कळविलेले आहे. त्याचप्रमाणे मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणासही दिनांक २१ नोव्हेंबर, २०१६ रोजीच्या स्वतंत्र पत्रान्वये त्याप्रमाणे सूचना दिलेल्या आहेत. प्रसंगावशात नमूद करणेत येते की, प्रस्तावित स्मारकाच्या आराखडयाबाबत श्री. शशी प्रभू यांची सल्लागार म्हणून नियुक्ती यापूर्वीच करणेत आलेली आहे. त्याचप्रमाणे सर्व संबंधित व्यक्ती आणि संस्था यांच्याशी चर्चा करून आराखडा अंतिम करण्यासाठी दिनांक १४ मार्च, २०१६ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मा. मंत्री (सामाजिक न्याय) यांचे अध्यक्षतेखाली नियुक्त करणेत आलेल्या एक सदस्यीय समितीने बैठका घेवून आराखडयाचे अंतिम स्वरूप निश्चित केलेले आहे. त्याचप्रमाणे जागेवरील जुनी बांधकामे विशेष नियोजन प्राधिकरणाकडून म्हणजे मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडून पाडून टाकणेत येत आहेत.

समितीच्या दिनांक १८ जून, २०१८ रोजी विभागीय सचिवांच्या साक्षीच्या बैठकीच्या वेळी नगर विकास (१) विभागाने पाठविलेल्या माहितीत (परिशिष्ट-दोन ब) नमूद केले आहे की, इंदू मिल-६ ची जागा (क्षेत्र ४.८४ हेक्टर) हस्तांतरणाबाबत केंद्र शासनाने ॲटर्नी जनरल यांचे मत घेवून Sick Textile Undertaking (Nationalization) Act,१९७४ च्या कलम ११ अे खाली इंदू मिलच्या जागेचे हस्तांतरण करण्याचा निर्णय घेतलेला आहे. तसेच हस्तांतरणेच्या प्रक्रियेकामी नवी दिल्ली येथे वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ, महाराष्ट्र सरकार यामध्ये त्रिपक्षीय सामंजस्य करार (MoU) दिनांक ५ एप्रिल २०१५ रोजी नवी दिल्ली येथे झालेला आहे.सदर करारामधील खंड क्रमांक २.१ नुसार इंदू मिल-६ ची जागा हस्तांतरण होणेसंदर्भात अटी/शर्ती अंतिम करणेसाठी सह सचिव (राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग विभाग) वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार हे अध्यक्ष प्रधान सचिव (नवि-१) व अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ हे सदस्य असलेली समिती नियुक्त झालेली होती. सदर समितीने त्याप्रमाणे केंद्र शासनास दिनांक २८ सप्टेंबर, २०१५ रोजी अहवाल सादर केलेला होता. त्यानुसार जागेच्या हस्तांतरणापोटी राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळास हस्तांतरणीय विकास हक्क (TDR) देणेची शिफारस समितीने केलेली होती. जागेच्या हस्तांतरणबाबत केंद्र शासन व राज्य शासनामध्ये पत्रव्यवहार होवून याबाबत राज्य शासनाची अंतिम भूमिका दिनांक ११ जुलै, २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये केंद्र शासनास कळविलेली आहे.

त्यानुसार जमिनीचे मूल्यांकन संचालक, नगर रचना, महाराष्ट्र राज्य यांनी निर्धारित केलेप्रमाणे रक्कम रूपये १४१३.४८ कोटी इतके निश्चित करण्यात आलेले आहे.त्याचप्रमाणे हस्तांतरणीय विकास हक्काच्या विक्रिव्दारे राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळास, सदर रकमेपेक्षा जास्त रक्कम प्राप्त झाल्यास ती रक्कम स्मारकाच्या बांधकामासाठी महामंडळाकडून देणेत येईल. सदर रकमेपेक्षा कमी रक्कम प्राप्त झाल्यास सदर फरकाची रक्कम राज्य शासन अदा करेल. या प्रमाणे अंतिम भूमिका राज्य शासनाकडून घेणेत आलेली आहे. केंद्रीय मंत्रिमंडळाने दिनांक ३ ऑगस्ट, २०१६ रोजीच्या बैठकीमध्ये त्याप्रमाणे इंदू मिलची जागा राज्य शासनास हस्तांतरण करणेच्या अटी/शर्तीस मंजूरी दिलेली आहे. त्याप्रमाणे मा. वस्त्र मंत्री, भारत सरकार यांनी दिनांक ५ सप्टेबर, २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये मा. मुख्यमंत्री महोदय यांना पत्र पाठवून केंद्र शासनाचा निर्णय कळविलेला असून, याबाबत इतर वैधानिक बाबींची पूर्तता करण्यास कळविलेले आहे. वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार यांचेकडून दिनांक ९ नोव्हेंबर, २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, यांना सूचना देणेत आलेल्या असून राज्य शासनाकडून ज्यावेळी कळविणे येईल तेव्हा हस्तांतरणीय विकास हक्काबाबतचे प्रपत्र भरून देण्याबाबत राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महांडळाचे अधिकारी उपस्थित राहतील याबाबत कार्यवाही करावी तसेच राज्यशासनास इंदू मिलच्या जागेवरील बांधकामे पाडण्यास परवानगी देण्यात यावी. तथापि जोपर्यंत हस्तांतरणीय विकास हक्क दिला जात नाही तोपर्यंत जागेचा भौतिकदृष्ट्या ताबा देवू नये असेही वस्त्रोद्योग महामंडळाने कळविलेले आहे. संदर्भाधीन जागा मंजूर विकास योजनेप्रमाणे विशेष औद्योगिक वापर विभाग (३) वापर विभागात समाविष्ट असलेने ती रहिवास विभागामध्ये अंतर्भूत करून प्रस्तावित स्मारकासाठी आरक्षित करणेचा निर्णय घेण्यात आलेला होता. त्याबाबत महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगर रचना अधिनियम, १९६६ चे कलम ३७ (१ अेअे) खालील नागरिकांच्या सूचना/हरकती मागविणारी सूचना दिनांक १ डिसेंबर, २०१२ रोजी प्रसिध्द करणेत आलेली होती. सदर जागा किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्रामध्ये समाविष्ट असलेने याबाबतचा अंतिम निर्णय हा किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्र अधिसूचनेमध्ये सुधारणा झाल्यानंतर घेण्यात येईल या अटीवर हा निर्णय घेणेत आलेला होता. किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्र अधिसूचनेमध्ये (दिनांक ६ जानेवारी २०११) सुधारणा करणेस केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वन मंत्रालयाची तत्वतः मान्यता होती. तथापि जागा राज्य शासनास हस्तांतरीत झालेनंतर याबाबत पुढील कार्यवाही करण्यात येईल अशी

भूमिका केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वनमंत्रालयाने घेतलेली होती. संदर्भाधीन जागा ही माहिम समुद्र किना-यालगत आहे. यासंदर्भात मा. उच्च न्यायालय तसेच मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या आदेशानुसार समुद्र किना-यालगतची किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्राची मर्यादा १०० मीटर वर आल्याने संदर्भाधीन भूखंड हा भागशः किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्रामध्ये (२.०३ हेक्टर) व भागशः किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्राचे बाहेर (२.८३ हेक्टर) विभागला गेला. त्यामुळे किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्राबाहेरील २.८३ हेक्टर क्षेत्रावरील प्रस्तावित स्मारकाच्या आरक्षणाच्या निर्माणाबाबतची कलम ३७ (१ अेअे) खालील अधिसूचना दिनांक २१ नोव्हेंबर, २०१६ रोजी निर्गमित करणेत आलेली आहे. तद्नंतर केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वनमंत्रालयाकडून संदर्भाधीन प्रस्तावित स्मारकाचे अनुषंगाने दिनांक २३ डिसेंबर, २०१६ रोजीचे अधिसूचनेन्वये दिनांक ६ जानेवारी, २०११ रोजीचे किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्र अधिसूचनेमध्ये सुधारणा करणेत आलेली असल्याने २.०३ हेक्टर किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्रावरील प्रस्तावित स्मारकाच्या आरक्षणाच्या निर्माणाबाबतचीही अधिसूचना दिनांक ५ जानेवारी, २०१७ रोजी निर्गमित करण्यात आलेली आहे. विभागाकडील दिनांक २१ नोव्हेंबर, २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ यांना जागेचा ताबा मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडे सोपविणेस तसेच हस्तांतरणीय विकास हक्काचा अर्ज बृहन्मुंबई महानगरपालिकेकडे दाखल करणेस कळविलेले आहे. त्याचप्रमाणे मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणासही दिनांक २१ नोव्हेंबर, २०१६ रोजीच्या स्वतंत्र पत्रान्वये त्याप्रमाणे सूचना दिलेल्या आहेत. प्रस्तावित स्मारकाच्या आराखडयाबाबत श्री. शशी प्रभू यांची सल्लागार म्हणून नियुक्ती यापूर्वीच करणेत आलेली आहे. त्याचप्रमाणे सर्व संबंधित व्यक्ती आणि संस्था यांच्याशी चर्चा करून आराखडा अंतिम करण्यासाठी दिनांक १४ मार्च, २०१६ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मा. मंत्री (सामाजिक न्याय) यांचे अध्यक्षतेखाली नियुक्त करणेत आलेल्या एक सदस्यीय समितीने चार बैठका घेवून आराखडयाचे अंतिम स्वरूप निश्चित केलेले आहे. त्याचप्रमाणे जागेवरील जुनी बांधकामे विशेष नियोजन प्राधिकरणाकडून म्हणजे मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडून पाडून टाकणेत येत आहेत. इंदू मिलच्या जागेचा रितसर ताबा राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळाकडून दिनांक २५ मार्च २०१७ रोजी राज्य शासनाने घेतलेला आहे. सदर जागेवरील भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब

आंबेडकर यांच्या प्रस्तावित स्मारकाच्या विकासासाठी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण हे विशेष नियोजन प्राधिकरण म्हणून शासनाने नियुक्त केलेले आहे. प्रस्तावित स्मारकाच्या रक्कम रूपये ७६३.०५ कोटी इतक्या रक्कमेस प्राधिकरणाने प्रशासकीय मान्यता दिलेली आहे. सदर कामासाठी मे. शापूर्जी पालनजी कंपनीची रक्कम रूपये ७०९ कोटी इतक्या रक्कमेची निविदा मंजूर करण्यात आलेली आहे. दिनांक ९ फेब्रुवारी, २०१८ रोजी प्राधिकरणाचे कार्यारंभ आदेश (Work Order) दिलेले आहेत. सन २०१७-१८ साठी प्राधिकरणाने रक्कम रूपये ४० कोटी इतक्या रक्कमेची तरतूद केलेली आहे. सन २०१७-१९ साठी रक्कम रूपये १५० कोटी इतक्या रक्कमेची तरतूद करण्यात आली आहे. प्रस्तावित स्मारकाचा खर्च प्रथम प्राधिकरण करणार असून त्यानंतर शासनाकडून त्याची प्रतिपूर्ती होणार आहे.

विनंती अर्जातील सन्माननीय सदस्यांचे असे म्हणणे आहे की, भारतरत्न डॉ बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या स्मारकासाठी एकूण साडेबारा एकर जमिनी ऐवजी २.०३ हेक्टर व २.८३ हेक्टर अश्या एकूण ४.८४ हेक्टर जमिन किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्र संबंधिचे दोन स्वतंत्र अधिसूचनेमध्ये सूधारणा करण्यात आल्या आहेत काय याबाबत विभागीय सचिवांनी संबंधित सूधारणा पूर्ण झालेल्या असून त्याचा कार्यारंभ आदेश (work order) ताब्यात दिनांक ९ फेब्रुवारी, २०१८ रोजी विभागाने दिलेले आहे. संबंधित प्रकल्पाचे एकूण कंत्राट रूपये ७०९ कोटी असून लॅन्ड डेव्हलपमेन्ट इतर खर्च समावेश करून एकूण रक्कम साधारणपणे ७६३ कोटी आहे. काम पूर्ण करण्याचा कालावधी ३६ महिन्यांचा असून शापूर्जी व पालनजी यांना काम देण्यात आले आहे. जागेचा TDR मिळणे अपेक्षित असल्याने TDR सर्टिफिकेट मिळाल्यानंतर TDR विकता येईल व विकल्यानंतर त्यातून निधी प्राप्त होईल याकरीता एक समिती नियुक्त केली जाणार आहे. त्यामुळे हा मोबदल्याचा विषय असून जमिन हंस्तातरणामध्ये काहीही अडचण येणार नाही. TDR विक्रिमधून शासनाला १४५० कोटी रूपये जमिनीचे मूल्य मिळणार आहे व या व्यवहारात शासनाला कमी रक्कम मिळाल्यास राज्य शासन उर्वरित रकमेची भरपाई करणार आहे. मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण संपूर्ण बांधकाम करते म्हणून त्यांना प्लॅनींग ऑथोरिटी केले आहे. आतापर्यंत आर्किटेक्ट कडून प्लॅन मंजूर करून त्याच्या बाबत श्री. आनंदराव आंबेडकर व काही व्यक्तींनी चुका काढलेल्या आहेत. स्मारकासाठी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणकडून

प्लॅन मंजूर झाला नसेल तर कामाची सुरूवात कशी होणार आहे. नगर विकास विभागाने कॅबिनेट मध्ये केंद्र व राज्य शासनाने ॲग्रीमेंट करावयाचे ठरविले असून हस्तांतरण करून घेतले आहे. परंतु भुमिपूजनाच्या वेळी जमीन हस्तांतरीत झाल्याशिवाय भूमी पूजन कसे झाले हा महत्वाचा भाग आहे. मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाची मान्यता नसताना तो प्लॅन मंजूर होवून कामे कशी सुरू झाली याबाबत समितीने विचारणा केली आहे. फेब्रुवारी, २०१८ पासून तीन महिने डिझाईनसाठी व ३३ महिने प्रत्यक्ष कामासाठी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण खर्च करणार आहे त्याप्रमाणे अंदाजपत्रकामध्ये तरतूद करण्यात आली आहे. याबाबतीत असे लक्षात येते की मा. पंतप्रधानांनी भूमीपूजन करण्यापूर्वीच मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडून प्लॅनला मंजूरी घ्यायला पाहिजे होती. प्रत्यक्ष सुधारणांसह मंजूरी प्राप्त झालेली नाही. दोन्ही विभागाचा एकत्र करार झाल्यानंतर दोन ते तीन वर्षाचा कालावधी लागल्यामुळे प्रकल्पाबाबत समितीस साशंकता निर्माण झालेली आहे. मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने प्रकल्पास सर्व प्रक्रिया करून त्यास मान्यता द्यावी व भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे भव्य स्मारक तयार व्हावे असे समितीस वाटते.

अभिप्राय व शिफारशीः-

विनंती अर्जदारांनी त्यांच्या अर्जात मुंबई दादर येथील इंदू मिलची साडेबारा एकर जागा केंद्र शासनाच्या अखत्यारित असलेल्या वस्त्रोद्योग महामंडळाने अद्यापही राज्य शासनाला हस्तांतरीत न केल्यामुळे या प्रकरणी कोणतीही ठोस कार्यवाही झालेली नाही. त्यामुळे सदर प्रकरणी जनतेच्या भावना तीव्र असून या संदर्भात अनेक वेळा लेखी निवेदने तसेच सभागृहामध्ये वेगवेगळ्या आयुधांव्दारे पाठपुरावा केला आहे. तसेच आंदोलने, उपोषण, मोर्चे इत्यादी प्रकारे शासनाकडे पाठपुरावा केला आहे तथापि अद्याप सदर प्रकरणी न्याय मिळालेला नाही तरी कृपया इंदू मिलची साडे बारा एकर जागा राज्य शासनास हस्तांतरीत करून सदर जागेवर भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्मारक लवकरात लवकर पूर्ण करण्यात यावे अशी मागणी केली आहे.

यासंदर्भात तत्कालीन मुख्यमंत्री श्री. पृथ्वीराज चव्हाण यांनी ऑगस्ट २०१२ मध्ये सर्वश्री माणिकराव ठाकरे, तत्कालीन प्रदेशाध्यक्ष, कॉंग्रेस पक्ष, नसीम खान, राज्यमंत्री, एकनाथराव गायकवाड, तत्कालीन खासदार, श्रीमती वर्षा गायकवाड, तत्कालीन मंत्री, राष्ट्रवादी कॉंग्रेस पक्षाचे सर्वश्री अजित पवार, तत्कालीन उपमुख्यमंत्री, जयंत पाटील, छगन भुजबळ, सचिन अहिर, लक्ष्मण ढोबळे, जोगेंद्र कवाडे, रामदास आठवले, राजेंद्र गवई, गंगाधर गाडे व आनंदराज आंबेडकर अशा महाराष्ट्रातील सर्व पक्षीय शिष्टमंडळासह तत्कालीन पंतप्रधान श्री. मनमोहन सिंग व संबंधित विभागाचे मंत्री महोदयांकडे भेट घेवून बैठक आयोजित केली होती. त्यानंतर पाठपुरावा करून जवळपास ७०% ना-हरकत प्रमाणपत्रे मिळण्यासंदर्भात कार्यवाही झाली होती.

विभागीय सचिवांच्या साक्षीच्या बैठकीच्या वेळी विभागाने पाठविलेल्या माहितीत खालील प्रमाणे नमूद केले आहे, इंदू मिल-६ ची जागा (क्षेत्र ४.८४ हेक्टर) हस्तांतरणाबाबत केंद्र शासनाने ॲटर्नी जनरल यांचे मत घेवून Sick Textile Undertaking (Nationalization) Act,१९७४ च्या कलम ११ अे खाली इंदू मिलच्या जागेचे हस्तांतरण करण्याचा निर्णय घेतलेला आहे. तसेच हस्तांतरणेच्या प्रक्रियेकामी नवी दिल्ली येथे वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार,अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ, महाराष्ट्र सरकार यामध्ये त्रिपक्षीय सामंजस्य करार (MoU) दिनांक ५ एप्रिल २०१५ रोजी नवी दिल्ली येथे झालेला आहे.सदर करारामधील खंड क्रमांक २.१ नुसार इंदू मिल-६ ची जागा हस्तांतरण होणेसंदर्भात अटी/शर्ती अंतिम करणेसाठी सह सचिव (राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग विभाग) वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार हे अध्यक्ष प्रधान सचिव (नवि-१) व अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ हे सदस्य असलेली समिती नियुक्त झालेली होती. सदर समितीने त्याप्रमाणे केंद्र शासनास दिनांक २८ सप्टेंबर, २०१५ रोजी अहवाल सादर केलेला होता. त्यानुसार जागेच्या हस्तांतरणापोटी राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळास हस्तांतरणीय विकास हक्क (TDR) देणेची समितीने शिफारस केलेली होती. जागेच्या हस्तांतरणा बाबत केंद्र शासन व राज्य शासनामध्ये पत्रव्यवहार होवून याबाबत राज्य शासनाची अंतिम भूमिका दिनांक ११ जुलै, २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये केंद्र शासनास कळविलेली आहे. त्यानुसार जमिनीचे मूल्यांकन संचालक, नगर रचना, महाराष्ट्र राज्य यांनी निर्धारित केलेप्रमाणे रक्कम रूपये १४१३.४८ कोटी इतके निश्चित करण्यात आलेले

आहे. त्याचप्रमाणे हस्तांतरणीय विकास हक्काच्या विक्रिव्दारे राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळास, सदर रक्कमेपेक्षा जास्त रक्कम प्राप्त झाल्यास ती रक्कम स्मारकाच्या बांधकामासाठी महामंडळाकडून देणेत येईल. सदर रक्कमेपेक्षा कमी रक्कम प्राप्त झाल्यास सदर फरकाची रक्कम राज्य शासन अदा करेल. या प्रमाणे अंतिम भूमिका राज्य शासनाकडून घेणेत आलेली आहे. केंद्रीय मंत्रिमंडळाने दिनांक ३ ऑगस्ट, २०१६ रोजीच्या बैठकीमध्ये त्याप्रमाणे इंदू मिलची जागा राज्य शासनास हस्तांतरण करणेच्या अटी/शर्तीस मंजूरी दिलेली आहे. त्याप्रमाणे मा. वस्त्रोद्योग मंत्री, भारत सरकार यांनी दिनांक ५ सप्टेंबर, २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये मा. मुख्यमंत्री महोदय यांना पत्र पाठवून केंद्र शासनाचा निर्णय कळविलेला असून, याबाबत इतर वैधानिक बाबींची पूर्तता करण्यास कळविलेले आहे. वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार यांचेकडून दिनांक ९ नोव्हेंबर, २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, यांना सूचना देणेत आलेल्या असून राज्य शासनाकडून ज्यावेळी कळविणेत येईल तेव्हा हस्तांतरणीय विकास हक्काबाबतचे प्रपत्र भरून देण्याबाबत राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळाचे अधिकारी उपस्थित राहतील याबाबत कार्यवाही करावी तसेच राज्यशासनास इंदू मिलच्या जागेवरील बांधकामे पाडण्यास परवानगी देण्यात यावी. तथापि जोपर्यंत हस्तांतरणीय विकास हक्क दिला जात नाही तोपर्यंत जागेचा भौतिकदृष्ट्या ताबा देवू नये असेही वस्त्रोद्योग महामंडळाने कळविलेले आहे. संदर्भाधीन जागा मंजूर विकास योजनेप्रमाणे विशेष औद्योगिक वापर विभाग (।३) वापर विभागात समाविष्ट असलेने ती रहिवास विभागामध्ये अंतर्भूत करून प्रस्तावित स्मारकासाठी आरक्षित करणेचा निर्णय घेण्यात आलेला होता. त्याबाबत महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगर रचना अधिनियम, १९६६ चे कलम ३७ (१ अेअे) खालील नागरिकांच्या सूचना/हरकती मागविणारी सूचना दिनांक १ डिसेंबर, २०१२ रोजी प्रसिध्द करणेत आलेली होती. सदर जागा किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्रामध्ये समाविष्ट असलेने याबाबतचा अंतिम निर्णय हा किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्र अधिसूचनेमध्ये सुधारणा झाल्यानंतर घेण्यात येईल या अटीवर हा निर्णय घेणेत आलेला होता. किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्र अधिसूचनेमध्ये (दिनांक ६ जानेवारी २०११) सुधारणा करणेस केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वन मंत्रालयाची तत्वतः मान्यता होती. तथापि जागा राज्य शासनास हस्तांतरीत झालेनंतर याबाबत पुढील कार्यवाही करण्यात येईल अशी भूमिका केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वनमंत्रालयाने घेतलेली

होती. संदर्भाधीन जागा ही माहिम समुद्र किनारालगत आहे. यासंदर्भात मा. उच्च न्यायालय तसेच मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या आदेशानुसार समुद्र किनारा लगतची किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्राची मर्यादा १०० मीटर वर आल्याने संदर्भाधीन भूखंड हा भागशः किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्रामध्ये (२.०३ हेक्टर) व भागशः किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्राचे बाहेर (२.८३ हेक्टर) विभागला गेला. त्यामुळे किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्राबाहेरील २.८३ हेक्टर क्षेत्रावरील प्रस्तावित स्मारकाच्या आरक्षणाच्या निर्माणाबाबतची कलम ३७ (१ अेअे) खालील अधिसूचना दिनांक २१ नोव्हेंबर, २०१६ रोजी निर्गमित करणेत आलेली आहे. तद्नंतर केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वनमंत्रालयाकडून संदर्भाधीन प्रस्तावित स्मारकाचे अनुषंगाने दिनांक २३ डिसेंबर, २०१६ रोजीचे अधिसूचनेन्वये दिनांक ६ जानेवारी, २०११ रोजीचे किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्र अधिसूचनेमध्ये सुधारणा करणेत आलेली असल्याने २.०३ हेक्टर किनारपट्टीचे नियमन क्षेत्रावरील प्रस्तावित स्मारकाच्या आरक्षणाच्या निर्माणाबाबतचीही अधिसूचना दिनांक ५ जानेवारी, २०१७ रोजी निर्गमित करण्यात आलेली आहे. विभागाकडील दिनांक २१ नोव्हेंबर, २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ यांना जागेचा ताबा मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडे सोपविणेस तसेच हस्तांतरणीय विकास हक्काचा अर्ज बृहन्मुंबई महानगरपालिकेकडे दाखल करणेस कळविलेले आहे. त्याचप्रमाणे मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणासही दिनांक २१ नोव्हेंबर, २०१६ रोजीच्या स्वतंत्र पत्रान्वये त्याप्रमाणे सूचना दिलेल्या आहेत. प्रस्तावित स्मारकाच्या आराखडयाबाबत श्री. शशी प्रभू यांची सल्लागार म्हणून नियुक्ती यापूर्वीच करणेत आलेली आहे. त्याचप्रमाणे सर्व संबंधित व्यक्ती आणि संस्था यांच्याशी चर्चा करून आराखडा अंतिम करण्यासाठी दिनांक १४ मार्च, २०१६ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मा. मंत्री (सामाजिक न्याय) यांचे अध्यक्षतेखाली नियुक्त करणेत आलेल्या एक सदस्यीय समितीने चार बैठका घेवून आराखडयाचे अंतिम स्वरूप निश्चित केलेले आहे. त्याचप्रमाणे जागेवरील जुनी बांधकामे विशेष नियोजन प्राधिकरणाकडून म्हणजे मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडून पाडून टाकणेत येत आहेत. इंदू मिलच्या जागेचा रितसर ताबा राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळाकडून दिनांक २५ मार्च २०१७ रोजी राज्य शासनाने घेतलेला आहे. सदर जागेवरील भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रस्तावित स्मारकाच्या विकासासाठी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण हे विशेष नियोजन प्राधिकरण म्हणून शासनाने नियुक्त केलेले आहे. प्रस्तावित स्मारकाच्या रक्कम रूपये

७६३.०५ कोटी इतक्या रक्कमेस प्राधिकरणाने प्रशासकीय मान्यता दिलेली आहे. सदर कामासाठी मे. शापूर्जी पालनजी कंपनीची रक्कम रूपये ७०९ कोटी इतक्या रक्कमेची निविदा मंजूर करण्यात आलेली आहे. दिनांक ९ फेब्रुवारी, २०१८ रोजी प्राधिकरणाचे कार्यारंभ आदेश (Work Order) दिलेले आहेत. सन २०१७-१८ साठी प्राधिकरणाने रक्कम रूपये ४० कोटी इतक्या रक्कमेची तरतूद केलेली आहे. सन २०१७-१९ साठी रक्कम रूपये १५० कोटी इतक्या रक्कमेची तरतूद करण्यात आली आहे. प्रस्तावित स्मारकाचा खर्च प्रथम प्राधिकरण करणार असून त्यानंतर शासनाकडून त्याची प्रतिपूर्ती होणार आहे.

समितीने सदर विनंती अर्जातील विषयाच्या अनुषंगाने दिनांक १८ जून, २०१८ रोजी बैठक आयोजित केली होती व सदर बैठकीत विभागीय सचिवांची साक्ष घेण्यात आली. त्यावेळी समितीच्या असे निदर्शनास आले की, **सदर बैठकीस नगर विकास विभागाचे सचिव व अधिकारी वगळता अन्य विभागाचे सचिव व प्रमुख अधिकारी अनुपस्थित होते. बैठकीस अनुपस्थित राहण्यापूर्वी संबधितानी कमीत कमी समितीस तसे लेखी कळवून पूर्व परवानगी घेणे आवश्यक होते तथापि समितीस याबाबत कोणत्याही प्रकारे अवगत करण्याची दक्षता घेण्यात आलेली नाही. त्यामुळे समिती याबाबत तीव्र नाराजी व्यक्त करते. संविधानानुसार ही समिती तयार झालेली आहे तसेच माननीय उपसभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद हे या समितीचे समिती प्रमुख आहेत तरी देखील याबाबत दखल घेतली जात नाही हे मा. उपसभापती महाराष्ट्र विधानपरिषद यांच्या अधिकाराचा अधिक्षेप केल्यासारखे आहे. त्यामुळे समिती याबाबत खेद व्यक्त करते. या पुढे अशा घटनांची पुनरावृत्ती होऊ नये या दृष्टीने शासनाने योग्य ती दक्षता घ्यावी व संबंधिताना तशा सूचना देण्यात याव्यात.**

विनंती अर्जातील विषयाबाबत नगर विकास विभागाच्या सचिवानी साक्षीच्या वेळी नमूद केले की, सदर जमीन राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळाची होती ती जमीन शासनाकडे हस्तांतरीत करण्यात आली असून शासनाने ताब्यात घेतली आहे. आता ती जमीन मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाला दिली असून त्यांनी तेथे काम सूरू केले आहे.

सदर प्रकल्पासाठी ४.८४ हेक्टर म्हणजेच १२.५ एकर जमीन ताब्यात घेण्यात आली आहे. सदर प्रकल्पाचे काम मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडे दिलेले

आहे व या कामासाठी ७०९ कोटी रूपयांचे कंत्राट दिले असून त्यामध्ये लँड डेव्हलपमेंट व इतर खर्चाचा समावेश करून एकूण रक्कम साधारणपणे ७६३ कोटी रूपये आहे. दिनांक ९ फेब्रुवारी, २०१८ रोजी कामाची वर्क ऑर्डर दिलेली आहे. काम पूर्ण करण्याचा एकूण कालावधी ३६ महिन्यांचा असून मे. शापूर्जी पालनजी कंपनीला काम दिले आहे. सदर जागेच्या हस्तांतरणापोटी राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळास हस्तांतरणीय विकास हक्क मिळणे अपेक्षित होते. हस्तांतरणीय विकास हक्क (TDR) प्रमाणपत्र मिळाल्यानंतर हस्तांतरणीय विकास हक्क विकता येईल. तो विकल्यानंतर राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळास निधी मिळेल. हस्तांतरणीय विकास हक्क विकण्यासाठी त्यांना शासनाची व मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाची मदत लागणार आहे. या करिता एक समिती नियुक्त केली जाणार आहे. हा केवळ मोबदल्याचा विषय असून जमीन हस्तांतरणामध्ये काहीही अडचण नाही. सदर जमिनीचे मूल्य १,४५० कोटी रूपये आहे. हस्तांतरणीय विकास हक्क विक्रीमधून अधिक निधी मिळाला तर वरील निधी शासनाला दिला जाणर असून निधी कमी मिळाला तर तो निधी राज्य शासन देणार आहे. असा करार झालेला आहे. अद्याप त्यांनी हस्तांतरणीय विकास हक्क विकलेला नाही. योग्य बाजारभाव मिळेल त्या वेळी त्याची विक्री करण्यात येईल.

सदर जमीनीचे मूल्य रूपये १,४५० कोटी निर्धारित करण्यात आले आहे. ही किंमत कोणत्याही प्रकारे राज्य शासनाकडून केंद्र शासनाला देणे गरजेचे आहे त्यासाठी हस्तांतरणीय विकास हक्क किंवा निधी द्यावा लागेल. त्याशिवाय हस्तांतरणाची प्रक्रिया व करार पूर्ण होणार नाही. येथे हस्तांतरणीय विकास हक्क विकला गेलेला नाही तरी देखील जमीनीचे हस्तांतरण करून दिलेले आहे. सध्या जमीन राज्य शासनाच्या ताब्यात आहे. राज्य शासनाचा व केंद्राच्या कॅबिनेटचा निर्णय झालेला आहे. रक्कम ठरलेली असून हस्तांतरणीय विकास हक्क विकायचा आहे. त्याकरिता मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने त्यांना मदत करायची आहे. **सदर जागेचा हस्तांतरणीय विकास हक्क विकला गेलेला नाही जमीनीचा मोबदला दिल्याशिवाय व्यवहार पूर्ण झाला असे म्हणता येणार नाही तरीदेखील जमीनीचे हस्तांतरण कसे काय केले गेले व त्यासाठी केंद्र शासनाने काही अटी घातलेल्या आहेत काय, तसेच त्या जमीनीवर राज्य शासनाचा हक्क पूर्णतः प्रस्तापित झालेला आहे किंवा कसे या बाबींचा खुलासा समितीला दोन महिन्याच्या आत कळविण्यात यावा अशी समितीची आग्रहाची शिफारस आहे.**

सदर स्मारकासाठी मुंबई महानगर पालिकेने आराखडा मंजूर केला आहे काय याबाबत समितीने साक्षीच्या वेळी विचारणा केली असता विभागीय सचिवांनी विदित केले की, 'मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने वृध्दीकरिता मंजुरी दिली असून आराखडा मंजुरीकरिता त्यांच्याकडे प्रलंबित आहे.' तो सादर करावयाचा आहे असे असताना तेथे काम सुरू केले किंवा कसे या बाबतची माहिती अद्याप समिती समोर आलेली नाही. आराखडयात दुरूस्त्या करून त्यातील त्रुटी काढून पुन्हा आराखडा सादर करण्यात येणार आहे व त्यांनतर त्याला मंजूरी देण्यात येणार. यासाठी पुन्हा विलंब लागण्याची शक्यता आहे. **स्मारकाच्या भूमी पूजनाच्या वेळी जमीनहस्तांतरीत झाली असल्याचे सांगण्यात आले होते तथापि त्या वेळी जमिनीचा भौतिक दृष्टया ताबा मिळालेला नव्हता ही वस्तुस्थिती आहे. भूमिपूजनानंतर आराखडा मंजुरीसाठी सादर करण्यात आला पण अद्याप त्याला मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाची मान्यता मिळाली नाही. मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाची मान्यता नसताना कामे कशी सुरू झाली आहेत असा प्रश्न उपस्थित होतो. जमीनीचा ताबा मिळून बराच कालावधी उलटून गेलेला आहे, तरी देखील मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने आराखडा मंजूर केलेला नाही, त्यामुळे याबाबत समिती अशी शिफारस करते की, स्मारकाच्या आराखड्यामध्ये असलेल्या त्रुटी दुरूस्त करून आराखडा लवकरात लवकर पुन्हा सादर करण्यात यावा व त्यास संबंधित यंत्रणांकडून सत्वरमंजूरी घेण्यात यावी व केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीला दोन महिन्यात पाठविण्यात यावी.**

सदर प्रकल्प पूर्ण करण्यासाठी ३६ महिन्याचा कालावधी देण्यात आला असून त्यापैकी ३ महिने डिझाईनसाठी आणि ३३ महिने प्रत्यक्ष कामकाजासाठी आहेत. सदर ३६ महिन्यांचा कालावधी फेब्रुवारी, २०१८ पासून सुरू होतो. सन २०१८ मध्ये २०.४७ कोटी रूपये खर्च झालेला आहे. यामध्ये सुरूवातीचा अग्रीम १५.५१ कोटी रूपये, सल्लागार शुल्क ४.९६ कोटी रूपये होता. आता वृध्दीसाठी काम दिलेले आहे तथापि, अद्याप आराखडा मंजूर झालेला नाही तरीही सल्लागाराला ४.९६ कोटी रूपये दिलेले आहेत ही बाब अतिशय गंभीर आहे. भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्मारक बांधणे हा जनतेच्या जिव्हाळयाचा प्रश्न आहे. दरवर्षी ६ डिसेंबर रोजी महापरिनिर्वाण दिनाच्या निमित्ताने लोक या ठिकाणी जमतात आणि त्याना स्मारकाचे काहीच

कामकाज दिसले नाही तर जनता नाराज होईल व त्यांच्यात असंतोष निर्माण होईल. उशिरा का होईना पण कामाला सुरूवात केलेली आहे ही बाब महत्वाची आहे. आता तेथे खड्डे खोदण्यासाठी परवानगी दिलेली आहे तथापि पिलर किंवा इतर काम झालेले नाही. स्मारकाचे काम समुद्राच्या बाजूला असल्यामुळे तेथील बांधकाम फार सतर्कतेने करणे गरजेचे आहे. हे स्मारक जागतिक दर्जाचे असल्याने त्याच दर्जाचे साहित्य तेथे वापरले गेले पाहिजे असा समितीचा आग्रह आहे.

स्मारकाचे काम त्वरेने झाले पाहिजे म्हणून ज्या काही अडचणी असतील त्या दूर केल्या पाहिजेत. भूमीपूजन होऊन दोन ते तीन वर्षे झाली आहेत. या कालावधीत काय काम केले याचे काही समाधानकारक उत्तर विभागाकडे नाही. त्यामुळे सदर कामास शासनाकडून जाणूनबुजून दिरंगाई करण्याचा प्रयत्न होत आहे, अशी लोकांच्या मनात शंका निर्माण झाली आहे. त्यामुळे समिती अशी शिफारस करते की, भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्मारकाचे काम दिलेल्या मुदतीत पूर्ण करावे, काम मुदतीत पूर्ण न झाल्यास कामाची किंमत वाढते व त्याचा भार शासनावर पडतो. यासाठी वेळेत काम पूर्ण करण्याची दक्षता सर्व संबंधितांनी घ्यावी. या कामासाठी जेवढ्या निधीची तरतूद केलेली आहे त्याप्रमाणे वेळोवेळी या स्मारकाच्या कामावर खर्च झाला पाहिजे आणि हे जागतिक दर्जाचे स्मारक असल्याने तसेच समस्त भारतीयांचे श्रद्धास्थान व प्रेरणास्थान असल्याने त्या दर्जाचे काम करण्यात यावे तसेच सदरहू स्मारकाच्या कामास कोणताही विलंब करण्यात येवू नये अशी समितीची आग्रहाची शिफारस आहे. याबाबत केलेल्या कामाबाबतचा आढावा अहवाल समितीस दर सहा महिन्यांनी देण्यात यावा.

परिशिष्ट एक

मूळ विनंती अर्ज

परिशिष्ट — एक

महाराष्ट्र विधानपरिषद

(scan [illegible])

प्रकाश गजभिये
(आमदार)
साई प्रभु अपार्टमेंट, [illegible] चौक, नागपूर.
मो. : [illegible]
[illegible] (ऑ.), [illegible] (नि.)

संदर्भ क्र. आम/प्रग/

दिनांक : २/९/१६

प्रति,
मा. सभापती सभे,
विधान परिषद,
मुंबई

"विनंती अर्ज समिती"

विषय : मुंबई येथील दादर चैत्यभूमी येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे भव्य स्मारकाची जागा अजूनही हस्तांतरीत न झाल्याने जनते मधील असंतोष [illegible]

महोदय

आपणांस विनंती आहे की मुंबई येथील इंदु मिल ची 12½ एकर जागा केंद्र सरकारच्या अखत्यारीत वस्त्रोद्योग महामंडळाची जागा अजूनही राज्य सरकारला हस्तांतरीत झालेली नाही. त्यामुळे आंबेडकरी जनतेमध्ये तीव्र असंतोष पसरलेला आहे. अनेकदा [illegible] लक्षवेधी, औचित्याच्या मुद्द्याद्वारे [illegible] अर्धा तास चर्चेच्या माध्यमातून विधानपरिषदेत चर्चा घडून आणली परंतु अजूनही [illegible] सरकारने [illegible] [illegible] समितीच्या माध्यमातून न्याय [illegible]

विनंती अर्ज

दिनांक: १८।१०

प्रति,

मा.सभापती,
महाराष्ट्र विधानपरिषद,
विधान भवन, मुंबई.

विषय: दादर चैत्यभूमी, मुंबई येथील डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांच्या भव्य स्मारकाची इंदूमिलची साडेबारा एकरची जागा केंद्र सरकारच्या अखत्यारित असलेल्या वस्त्रोद्योग महामंडळाकडून राज्य शासनास लवकरात लवकर हस्तांतरीत करण्याबाबत.

महोदय,

आम्ही खालील सह्या करणार आपणांस विनंतीपूर्वक अर्ज सादर करतो की, इंदूमिलची साडेबारा एकर जागा केंद्र सरकारच्या अखत्यारित असलेल्या वस्त्रोद्योग महामंडळाची जागा अजूनही राज्य सरकारला हस्तांतरीत न केल्यामुळे या प्रकरणी विधानसभा/परिषद सभागृहामध्ये विविध आयुधांमार्फत या विषयावर चर्चा झाली. तसेच अनेकवेळा विनंती अर्ज, लेखी निवेदने देखील शासनाकडे सादर केलेली आहेत. तरीही अद्यापपर्यंत सदर प्रकरणी कोणतीही ठोस कार्यवाही झालेली नाही. त्यामुळे सदर प्रकरणी समाजामध्ये जनतेच्या भावना तीव्र असून यासंदर्भात आंदोलने, उपोषण, मोर्चे इ. प्रकारच्या घटना घडत आहेत.

तरी, कृपया आपणांस विनंती आहे की, सदर विषयात लक्ष घालून महाराष्ट्र विधानपरिषदेच्या विनंती-अर्ज समितीमार्फत केंद्र सरकारच्या अखत्यारित असलेल्या वस्त्रोद्योग महामंडळाची इंदूमिलची साडेबारा एकर जागा राज्य शासनास लवकरात लवकर हस्तांतरीत करण्याबाबत (तसेच दादर ... डॉ. ... आंबेडकरांचे स्मारक ... लवकर पूर्ण करण्याबाबत) सहकार्य करावे, ही विनंती.

आपले नम्र,

१) सुरेश बी. मेश्राम
रघुनाथ अपार्टमेंट बी/२०२
तिसगांव रोड, कल्याण (पूर्व)

२) चंद्रमणि महादेव वंजारी
[illegible]

३) [illegible]

अंश गुरुकृपा को. ऑ. हौ. सो. 8996607653
२ रा माळा, रूम २०३,
[illegible] रोड, [illegible] – पूर्व

४) सुरेंद्र कलिदास [illegible] [illegible]

५) के. एन. [illegible] [illegible]

६) टी. आर. रामकुमार TRamkumar

७) पाडवाल विश्वनाथ इ. [illegible]

८) [illegible] इ. [illegible] [illegible]

परिशिष्ट दोन

विभागाने सादर केलेली माहिती

वाहिनिवद्ध दोन पृष्ठ (१)

महाराष्ट्र शासन

तातडीचे

क्रमांक: टिपीबी ४३१४/११६७/प्र.क्र.७४/२०१४/नवि-११
नगर विकास विभाग, ४ था मजला , मंत्रालय,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा रोड, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक :- १८ जानेवारी २०१५.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय
आवक क्रमांक : 01670
दिनांक : 25 JAN 2015
वेळ .... शिपाई ....

प्रति,
प्रधान सचिव
महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,
विधान भवन, मुंबई ४०० ०३२.

विषय :- " मुंबईतील दादर चैत्यभूमी येथे डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांचे भव्य स्मारकासाठी जागा हस्तांतरित करुन सदर जागेवर डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्मारक लवकरात लवकर पूर्ण करण्याबाबत" या विषयावरील श्री.प्रकाश गजभिये, वि.प.स. यांचा विनंती अर्ज.....

संदर्भ :- आपलेकडील पत्र क्र. ५०८४१ / विपविअर्ज /क-५,
दिनांक ३१.१२.२०१४.

महोदय,

विषयांकित प्रकरणी सन्माननीय विधानपरिषद सदस्य श्री. प्रकाश गजभिये यांनी मुंबई येथील राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळाकडील इंदु मिलची १२.५ एकर जागा राज्य शासनास हस्तांतरित झालेली नसल्याबाबत विनंती अर्ज दिलेला आहे. त्याबाबत विधानमंडळ सचिवालयाकडून वस्तुस्थिती अपेक्षिलेली आहे. सदर वस्तुस्थिती खालीलप्रमाणे आहे.

इंदु मिल-६ ची जागा क्षेत्र ४.८४ हेक्टर हस्तांतरणाबाबत

- केंद्र शासनाने ॲटर्नी जनरल यांचे मत घेवून Sick Textile Undertakings (Nationalisation) Act, १९७४ च्या कलम ११ अे खाली इंदु मिलच्या जागेचे हस्तांतरण करण्याचा निर्णय घेतलेला आहे. तसेच हस्तांतरणाच्या प्रक्रियेसाठी नवी दिल्ली येथे वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार; अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ; महाराष्ट्र सरकार यांच्यात त्रिपक्षीय सामंजस्य करार (MoU) दिनांक ५.४.२०१४ रोजी नवी दिल्ली येथे झालेला आहे.

- सदर करारामधील खंड क्र. ९.१ नुसार इंदू मिल ६ ची जागा हस्तांतरण होणेसंदर्भात अटी/शर्ती अंतिम करणेसाठी सह सचिव(राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग विभाग), वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार हे अध्यक्ष व प्रधान सचिव (नवि-१) व अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ हे सदस्य असलेली समिती नियुक्त झालेली होती. सदर समितीने त्याप्रमाणे केंद्र शासनास दिनांक १८.९.२०१५ रोजी अहवाल सादर केलेला होता. त्यानुसार जागेच्या हस्तांतरणापोटी राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळास हस्तांतरणीय विकास हक्क (TDR) देणेची शिफारस समितीने केलेली होती.

- जागेच्या हस्तांतरणाबाबत केंद्र शासन व राज्य शासनामध्ये पत्रव्यवहार होऊन याबाबत राज्य शासनाची अंतिम भूमिका दिनांक ११ जुलै २०१६ रोजीच्या पत्रान्वये केंद्र शासनास कळविलेली आहे. त्यानुसार जमिनीचे मूल्यांकन संचालक, नगर रचना, महाराष्ट्र राज्य यांनी निर्धारित केलेल्याप्रमाणे रक्कम रु. १४५४.४८ कोटी इतके निश्चित करण्यात आलेले आहे. त्याप्रमाणे हस्तांतरणीय विकास हक्काच्या विक्रीद्वारे राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळास, सदर रकमेपेक्षा जास्त रक्कम प्राप्त झाल्यास ती रक्कम स्मारकाच्या बांधकामासाठी महामंडळाकडून देण्यात येईल. सदर रकमेपेक्षा कमी रक्कम प्राप्त झाल्यास फरकाची रक्कम राज्य शासन अदा करेल, या प्रमाणे अंतिम भूमिका राज्य शासनाकडून घेण्यात आलेली आहे.

- केंद्रीय मंत्रिमंडळाने दिनांक ३.८.२०१६ रोजीच्या बैठकीमध्ये त्याप्रमाणे इंदू मिलची जागा राज्य शासनास हस्तांतरण करण्याच्या अटी/शर्तीस मंजुरी दिलेली आहे. त्याप्रमाणे मा. राज्य मंत्री, भारत सरकार यांनी दिनांक ५.९.२०१६ रोजीच्या पत्रान्वये मा. मुख्यमंत्री महोदय यांना पत्र पाठवून केंद्र शासनाचा निर्णय कळविलेला असून, याबाबत इतर वैधानिक बाबींची पूर्तता करण्यास कळविलेले आहे.

- वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार यांचेकडून दिनांक ९.११.२०१६ रोजीच्या पत्रान्वये अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, यांना सूचना देण्यात आलेल्या असून राज्य शासनाकडून ज्यावेळी कार्यान्वित येईल तेव्हा हस्तांतरणीय विकास हक्काबाबतचे प्रमाणपत्र प्रदान करण्याबाबत राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळाचे अधिकारी उपस्थित राहतील याबाबत कार्यवाही करावी तसेच राज्य शासनास इंदू मिलच्या जागेवरील बांधकामे पाडण्यास परवानगी द्यावी. तथापि जोपर्यंत हस्तांतरणीय विकास हक्क दिला जात नाही तोपर्यंत जागेचा भौतिकदृष्ट्या ताबा देवू नये असेही वस्त्रोद्योग महामंडळाने कळविलेले आहे.

- संदर्भाधीन जागा मंजूर विकास योजनेप्रमाणे विशेष औद्योगिक वापर विभाग (I3) वापर विभागात समाविष्ट असलेने ती रहिवास विभागामध्ये अंतर्भूत करून प्रस्तावित स्मारकासाठी आरक्षित करणेचा निर्णय घेणेत आलेला होता. त्याबाबत महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगर रचना अधिनियम, १९६६ चे कलम ३७(१कक) खालील नागरिकांच्या सूचना/हरकती मागविणारी सूचना दिनांक १.१२.२०१२ रोजी प्रसिध्द करणेत आलेली होती. सदर जागा सीआरझेड क्षेत्रामध्ये समाविष्ट असलेने याबाबतचा अंतिम निर्णय हा सीआरझेड अधिसूचनेमध्ये सुधारणा झाल्यानंतर घेणेत येईल या अटीवर हा निर्णय घेणेत आलेला होता.

- सीआरझेड अधिसूचनेमध्ये (दिनांक ६.१.२०११) सुधारणा करणेस केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वन मंत्रालयाची तत्वत: मान्यता होती. तथापि जागा राज्य शासनास हस्तांतरीत झालेनंतर याबाबत पुढील कार्यवाही करण्यात येईल अशी भूमिका केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वनमंत्रालयाने घेतलेली होती.

- संदर्भाधीन जागा ही खाडीस चे लगत आहे. यासंदर्भात मा. उच्च न्यायालय तसेच मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या आदेशानुसार चे लगतची सीआरझेड क्षेत्राची मर्यादा ५०० मीटर वर आल्याने संदर्भाधीन भूखंड हा भागश: सीआरझेड क्षेत्रामध्ये(२.०३ हेक्टर) व भागश: सीआरझेड क्षेत्राचे बाहेर (२.८३ हेक्टर) विभागाला गेला. त्यामुळे सीआरझेड क्षेत्राबाहेरील २.८३ हेक्टर क्षेत्रातील प्रस्तावित स्मारकाच्या आरक्षणाच्या निर्मितीबाबतची कलम ३७(१कक) खालील अधिसूचना दिनांक २१.११.२०१६ रोजी निर्गमित करणेत आलेली आहे. तद्नंतर केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वनमंत्रालयाकडून संदर्भाधीन प्रस्तावित स्मारकाचे अनुषंगाने दिनांक २६.१२.२०१६ रोजीचे अधिसूचनेन्वये, दिनांक ६.१.२०११ रोजी चे सीआरझेड अधिसूचनेमध्ये सुधारणा करणेत आलेली असल्याने २.०३ हेक्टर सीआरझेड क्षेत्रातील प्रस्तावित स्मारकाच्या आरक्षणाच्या निर्मितीबाबतचीही अधिसूचना दिनांक ५.१.२०१७ रोजी निर्गमित करण्यात आलेली आहे.

- नियोजनाबाबत दिनांक २१.११.२०१६ रोजीच्या पत्रान्वये अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ यांना जागेचा ताबा मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडे सोपविणेत तसेच हस्तांतरणीय विकास हक्काचा अर्ज बृहन्मुंबई महानगरपालिकेकडे दाखल करणेस कळविलेले आहे. त्याचप्रमाणे मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणासही दिनांक २१.११.२०१६ रोजीच्या स्वतंत्र पत्रान्वये त्याप्रमाणे सूचना दिलेल्या आहेत.

प्रसंगावशात नमूद करण्यात येते की, प्रस्तावित स्मारकाच्या आराखड्याबाबत श्री. शशी प्रभू यांची सल्लागार म्हणून नियुक्ती यापूर्वीच करण्यात आलेली आहे. त्याचप्रमाणे सर्व संबंधित व्यक्ती आणि संस्था यांच्याशी चर्चा करुन आराखडा अंतिम करण्यासाठी दिनांक १४.३.२०१६ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मा. मंत्री (सामाजिक न्याय) यांचे अध्यक्षतेखाली नियुक्त करण्यात आलेल्या एक सदस्यीय समितीने बैठका घेवून आराखड्याचे अंतिम स्वरुप निश्चित केलेले आहे. त्याचप्रमाणे जागेवरील जुनी बांधकामे विशेष नियोजन प्राधिकरणाकडून म्हणजे मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडून पाडून टाकण्यात येत आहेत.

प्रस्तुत प्रकरणी संदर्भाधीन पूर्णतः जागेवर भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांच्या आरक्षणाचे निर्माण झालेले आहे. आरक्षणाच्या हस्तांतरणीय विकास हक्क राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळास देय आहे. त्याबाबत राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळाकडून प्रस्ताव प्राप्त होणार असून हस्तांतरणाबाबतची औपचारिकता पूर्ण करण्यात येणार आहे.

आपला,

(श्रीरंग वि. लोखंडे)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

(परिशिष्ट दोन-ब)

महाराष्ट्र शासन

क्रमांक: टिपीबी-४३१८/३५६/२०१८/ नवि-११
नगर विकास विभाग, ४ था मजला,
मंत्रालय, मुंबई : ४०० ०३२.
दिनांक : १८/०६/२०१८.

प्रति,
अवर सचिव (समिती),
महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,
विधानभवन, मुंबई-३२.

विषय:- "मुंबईतील दादर चैत्यभूमी येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे भव्य स्मारकाची जागा हस्तांतरीत करुन सदर जागेवर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्मारक लवकरात लवकर पूर्ण करण्याबाबत" या विषयावरील श्री. प्रकाश गजभिये, वि.प.स. यांचा विनंती अर्ज.

संदर्भ :- महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालयकडील पत्र क्र. १५९९१/विपविअर/ ह १५, दि.१५/०६/२०१८

महोदय,

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालयाकडील संदर्भित पत्राद्वारे वरील विषयाबाबतच्या माहितीच्या ४० प्रती सादर करणेबाबत या विभागास कळविण्यात आले आहे. त्यानुसार विषयाशी संबंधित टिप्पणीच्या ४० प्रती यासोबत सादर करण्यात येत आहे.

आपला

(स्वाक्षरी)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

सोबत- वरीलप्रमाणे.

नगर विकास विभाग/नवि-११

विषय :- विधानपरिषद विनंती अर्ज समितीची बैठक दि. १८/०१/२०१६ च्या अनुषंगाने टिप्पणी.
"मुंबईतील दादर येथील इंदू मिल येथे डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांचे भव्य स्मारकासाठी जागा हस्तांतरित करून सदर जागेवर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्मारक लवकरात लवकर पूर्ण करणेबाबत" या विषयावरील श्री. प्रकाश गजभिये,वि.प.स. यांचा विनंती अर्ज.

इंदू मिल.६ ची जागा (क्षेत्र ४.८४ हेक्टर) हस्तांतरणाबाबत

- केंद्र शासनाने ... केंद्रीय मंत्रिमंडळाच्या मान्यतेनुसार Sick Textile Undertakings (Nationalization) Act, १९७४ च्या कलम ११ अ खाली इंदू मिलच्या जागेचे हस्तांतरण करण्याचा निर्णय घेतलेला आहे. सदरहू हस्तांतरणाच्या प्रक्रियेसाठी नवी दिल्ली येथे वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ, महाराष्ट्र शासन यांच्याशी त्रिपक्षीय सामंजस्य करार (MoU) दिनांक ५.४.२०१५ रोजी नवी दिल्ली येथे झालेला आहे.

- सदर करारातील खंड क्र. ४.१ नुसार इंदू मिल ६ ची जागा हस्तांतरण होईपर्यंतच्या कार्यवाहीसाठी अतिरिक्त सचिव(राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग विभाग), वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार हे अध्यक्ष व प्रधान सचिव (नवि-१) व अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ हे सदस्य असलेली समिती नियुक्त झालेली होती. सदर समितीने त्यासाठी केंद्र शासनास दिनांक २८.५.२०१५ रोजी अहवाल सादर केलेला होता. त्यानुसार जागेच्या हस्तांतरणापोटी राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळास हस्तांतरणीय विकास हक्क (TDR) देण्याची शिफारस समितीने केलेली होती.

- जागेच्या हस्तांतरणाबाबत केंद्र शासन व राज्य शासनामध्ये पत्रव्यवहार होऊन याबाबत राज्य शासनाची अंतिम भूमिका दिनांक २२ जुलै २०१५ रोजीच्या पत्रान्वये केंद्र शासनास कळविलेली आहे. त्यानुसार जमिनीचे मूल्यांकन संचालक, नगर रचना, महाराष्ट्र राज्य यांनी निर्धारित केलेप्रमाणे रक्कम रु. १४१३.४८ कोटी इतके निर्धारित करण्यात आलेले आहे. त्याबदल्यात हस्तांतरणीय विकास हक्काच्या विक्रीद्वारे राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळास, सदर रकमेपेक्षा जास्त रक्कम प्राप्त झाल्यास ती रक्कम शासनाच्या कोषागारात महामंडळाकडून भरणा केली जाईल. सदर रकमेपेक्षा कमी रक्कम प्राप्त झाल्यास सदर फरकाची रक्कम राज्य शासन अदा करेल, या प्रमाणे अंतिम भूमिका राज्य शासनाकडून घेण्यात आलेली आहे.

- केंद्रीय मंत्रिमंडळाने दिनांक ५.८.२०१६ रोजीच्या बैठकीमध्ये त्याप्रमाणे इंदू मिलची जागा राज्य शासनास हस्तांतरण करण्याच्या अटी/शर्तीस मंजूरी दिलेली आहे. त्याप्रमाणे मा. वस्त्र मंत्री भारत सरकार यांनी दिनांक ५.९.२०१६ रोजीच्या पत्रान्वये मा. मुख्यमंत्री महोदय यांना पत्र पाठवून केंद्र शासनाचा निर्णय कळविलेला असून, याबाबत पुढील वैधानिक बाबींची पूर्तता करण्यास कळविलेले आहे.

- वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार यांचेकडून दिनांक ९.११.२०१६ रोजीच्या पत्रान्वये अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, यांना सूचना देण्यात आलेल्या असून राज्य शासनाकडून ज्यावेळी कळविण्यात येईल तेव्हा हस्तांतरणीय विकास हक्कप्रमाणपत्राच्या स्वरूपात भरपाई देण्याबाबत राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळाचे अधिकारी उचित स्तरावर याबाबत कार्यवाही करतील [illegible]. राज्य शासनास इंदू मिलच्या जागेवरील बांधकामे पाडण्यास परवानगी द्यावी. तथापि जोपर्यंत हस्तांतरणीय विकास हक्क मिळत नाही तोपर्यंत जागेचा भौतिकदृष्ट्या ताबा देणे [illegible] असेही वस्त्रोद्योग महामंडळाने कळविलेले आहे.

- संदर्भाधीन जागा मंजूर विकास योजनेप्रमाणे विशेष औद्योगिक वापर विभाग (I3) या विभागात समाविष्ट असलेने ती रहिवास विभागामध्ये अंतर्भूत करून प्रस्तावित स्मारकासाठी आरक्षित करण्याचा निर्णय घेण्यात आलेला होता. त्याबाबत महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगर रचना अधिनियम, १९६६ चे कलम ३७(१कक) खालील नागरिकांच्या सूचना/हरकती मागविणारी सूचना दिनांक ६.१२.२०१२ रोजी प्रसिद्ध करण्यात आलेली होती. सदर जागा सीआरझेड क्षेत्रामध्ये समाविष्ट असलेने याबाबतचा अंतिम निर्णय हा सीआरझेड अधिसूचनेमध्ये सुधारणा झाल्यानंतर घेणे योग्य राहील या आधारावर हा निर्णय घेण्यात आलेला होता.

- सीआरझेड अधिसूचनेमध्ये (दिनांक ६.१.२०११) सुधारणा करण्यास केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वन मंत्रालयाची तत्वत: मान्यता होती. तथापि जागा राज्य शासनास हस्तांतरित झालेनंतर याबाबत पुढील कार्यवाही करण्यात येईल अशी भूमिका केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वनमंत्रालयाने घेतलेली होती.

- संदर्भाधीन जागा ही माहिम येथे स्थित आहे. यासंदर्भात मा. उच्च न्यायालय तसेच मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या आदेशानुसार येथे भरतीच्या सीआरझेड रेषेची मर्यादा १०० मीटर मान्य झाल्याने संदर्भाधीन भूखंड हा अंशत: सीआरझेड क्षेत्रामध्ये (२.०१ हेक्टर) व अंशत: सीआरझेड क्षेत्राचे बाहेर (२.८३ हेक्टर) विभागला गेला. त्यामुळे सीआरझेड क्षेत्राबाहेरील २.८३ हेक्टर क्षेत्रावरील प्रस्तावित स्मारकाच्या आराखड्याच्या विनियमाबाबतची कारण

३७(१)(अ) खालील अधिसूचना दिनांक २१.११.२०१६ रोजी निर्गमित करण्यात आलेली आहे. त्यानुसार केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वनमंत्रालयाकडून संबंधीत प्रस्तावित स्मारकाचे अनुषंगाने दिनांक २८.१२.२०१६ रोजीचे अधिसूचनेन्वये, दिनांक ६.१.२०११ रोजी चे सीआरझेड अधिसूचनेमध्ये सुधारणा करण्यात आलेली असल्याने २.०३ हेक्टर सीआरझेड क्षेत्रावरील प्रस्तावित स्मारकाच्या आराखड्याच्या निर्बंधाबाबतचीही अधिसूचना दिनांक ५.१.२०१७ रोजी निर्गमित करण्यात आलेली आहे.

विभागाकडील दिनांक २१.११.२०१६ रोजीच्या पत्रान्वये अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळ यांना जागेचा ताबा मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडे सोपविण्यात तसेच हस्तांतरणीय विकास हक्काचा अर्ज बृहन्मुंबई महानगरपालिकेकडे दाखल करण्यात कळविलेले आहे. त्याचप्रमाणे मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणासही दिनांक २१.११.२०१६ रोजीच्या स्वतंत्र पत्रान्वये त्याप्रमाणे सूचना दिलेल्या आहेत.

प्रस्तावित स्मारकाच्या आराखड्याबाबत श्री. शशी प्रभू यांची सल्लागार म्हणून नियुक्ती सुरुवातीस करण्यात आलेली आहे. त्याचप्रमाणे सर्व संबंधित व्यक्ती आणि संस्था यांच्याशी चर्चा करून आराखडा अंतिम करण्यासाठी दिनांक १४.३.२०१६ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मा. मंत्री (सामाजिक न्याय) यांचे अध्यक्षतेखाली नियुक्त करण्यात आलेल्या एक सदस्यीय समितीने बैठका घेऊन आराखड्याचे अंतिम स्वरूप निश्चित केलेले आहे. त्याचप्रमाणे त्यानंतरील पुढील बाबी विशेष नियोजन प्राधिकरणाकडून म्हणजे मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाकडून पाहून हाताळण्यात येत आहेत.

इंदू मिलच्या जागेचा ताबा राष्ट्रीय वस्त्रोद्योग महामंडळाकडून दिनांक २५.३.२०१७ रोजी राज्य शासनाने घेतलेला आहे. सदर जागेवरील भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रस्तावित स्मारकाच्या विकासासाठी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण हे विशेष नियोजन प्राधिकरण म्हणून शासनाने नियुक्त केलेले आहे. प्रस्तावित स्मारकाच्या रक्कम रु. ७४३.०५ कोटी इतक्या रकमेस प्राधिकरणाने प्रशासकीय मान्यता दिलेली आहे. सदर कामासाठी मे. शापूरजी पालनजी कंपनीची रक्कम रु. ७०९ कोटी इतक्या रकमेची निविदा मंजूर करण्यात आलेली आहे. दिनांक ९.२.२०१८ रोजी प्राधिकरणाद्वारे कार्यारंभ आदेश (Work Order) दिलेले आहेत. सन २०१७-१८ साठी प्राधिकरणाने रक्कम रु. ४० कोटी इतक्या रकमेची तरतूद केलेली आहे. सन २०१८-१९ साठी रक्कम रु. १५० कोटी इतक्या रकमेची तरतूद करण्यात आलेली आहे. प्रस्तावित स्मारकाचा खर्च प्रथम प्राधिकरण करणार असून त्यानंतर शासनाकडून त्याची प्रतिपूर्ती होणार आहे.

परिशिष्ट तीन

समितीच्या बैठका

पहिली बैठक

विधानपरिषद विनंती अर्ज समितीची बैठक सोमवार, दिनांक १८ जून, २०१८ रोजी दुपारी १.३० वाजता कक्ष क्र. ८०१, आठवा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते.

उपस्थिती :

(१) मा. माणिकराव ठाकरे, उपसभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद तथा समिती प्रमुख,

(२) श्री. शरद रणपिसे, वि.प.स.

विशेष निमंत्रित :

(१) ॲड. हुस्नबानू खलिफे, वि.प.स.

(२) प्रा. जोगेंद्र कवाडे, वि.प.स.

निमंत्रित :

(१) श्री. प्रकाश गजभिये, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

(१) श्री. संजय कांबळे, अवर सचिव (समिती).

(२) श्री. नितलेश भालेराव, कक्ष अधिकारी.

विभागीय अधिकारी मंत्रालय :-

(१) श्री. नितीन करीर, प्रधान सचिव, नगर विकास (१) विभाग.

(२) श्री. दिनेश डिंगळे, सहसचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग.

(३) श्री. डी. अे. कुलकर्णी, उप सचिव, वस्त्रोद्योग विभाग.

(४) श्री. संजय संदानशिव, अवर सचिव, पर्यावरण विभाग.

(५) श्री. राजीव जैन, पोलिस उपायुक्त, झोन-५, मुंबई.

(६) श्री. राजेंद्र गाडगे

समितीने विनंती अर्जाच्या संदर्भात विनंती अर्जदारांच्या तसेच विभागीय सचिव नगर विकास-(१) व अन्य अधिका-यांच्या साक्षी नोंदविल्या.

दुसरी बैठक

विधानपरिषद विनंती अर्ज समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक १७ जुलै २०१८ रोजी सकाळी ११.३० वाजता कक्ष क्र. ०२ तळ मजला, मा. उपसभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद यांचे दालन, विधान भवन, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते.

उपस्थिती :

(१) मा. माणिकराव ठाकरे, माननीय उपसभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद तथा समिती प्रमुख,

(२) श्री. नागोराव गाणार, वि.प.स.

(३) श्री. नरेंद्र पाटील, वि.प.स.

(४) श्री. शरद रणपिसे, वि.प.स.

विशेष निमंत्रित :

(१) ॲड. रामहरी रुपनवर, वि.प.स.

(२) ॲड. हुस्नबानू खलिफे, वि.प.स.

(३) प्रा. जोगेंद्र कवाडे, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

(१) श्री. विलास आठवले, उप सचिव

(२) श्री. नितलेश भालेराव, कक्ष अधिकारी.

सदर बैठकीत समितीने प्रारूप अहवालावर विचारविनिमय करून तो संमत केला.

शासकीय मुद्रणालय, नागपूर.